

Werk in uitvoering

Met Horeb leer je ontwikkelings- gericht te werken

Een leerkracht vraagt zich af hoe hij het spel in groep 1-2 kan uitbreiden met betekenisvolle lees-schrijfactiviteiten. Coach Helene Steyn helpt en ervaart dat de begeleiding van een leerkracht veel rendement oplevert als je uitgaat van de mogelijkheden die Horeb daarbij biedt.

HELENE STEYN

Als ik in de groep 1-2 van leerkracht Huub kom is het thema 'De boerderij' in volle gang. Ik zie goede spelactiviteiten en een geheel thematische inrichting met verschillende, aan elkaar verbonden, spelhoeken. Er is een boerderijhoek met een houten melkkoe (geleend van de kinderboerderij) waar de kinderen 'echt' kunnen melken. In de kring en in de leeshoek staan geen stoelen maar hooibalen als zitelement. In de zandtafel is hooi te vinden voor manipulatief spel. En er is een verteltafel rond het prentenboek *Plons* (van Martin Wadell). De boerderij moet goed schoongehouden worden; er wordt dan ook druk geveegd en geharkt. De kinderen verkopen de melk en ze verzorgen de dieren. Omdat de kinderen als één van de startactiviteiten naar een echte boerderij zijn geweest, weten ze ook echt wat er gespeeld kan worden. Klompen en kleren van de boer en boerin maken de rollen in het spel goed zichtbaar.

In de nabespreking stellen Huub en ik samen vast dat de inrichting inspirerend voor de kinderen is en dat de meeste kinderen graag aan het spel meedoen. Maar Huub is niet tevreden. Naar zijn idee is het aanbod aan lees-schrijfactiviteiten nog niet betekenisvol genoeg. De kinderen zijn er maar voor korte tijd bij betrokken en het lukt hem niet om betekenisvolle vervolgvactiteiten te bedenken. Vooral Joep, een leerling die graag wil leren lezen, komt te kort vindt hij.

De hulpvraag van Huub is duidelijk. Ik vraag hem

welke lees-schrijfactiviteiten hij heeft aangeboden. Voor Joep ging zijn keus uit naar het zoeken van woordjes en afbeeldingen rond het thema 'De boerderij' uit de dozen met lotto's. En daarna kan hij een lijst van benodigdheden bij de verteltafel maken en de namen van de figuren van de verteltafel opschrijven.

We komen tot de conclusie dat deze lees-schrijfactiviteiten nog onvoldoende betekenisvol aan de spelactiviteiten gekoppeld zijn. Hardop denkend stelt Huub ook vast dat dit niet alleen voor Joep geldt, maar dat meer kinderen daar behoefte aan hebben.

Wat weet ik al en wat doe ik al?

Huub overwoog eerst om dit thema te stoppen en had de neiging om maar een nieuw thema te kiezen. Maar nu komen we dus tot de conclusie dat het spel wel voldoende bekend en verkend is en dat er nieuwe impulsen moeten komen. Vooral betere lees-schrijfactiviteiten die gekoppeld zijn aan het spel in de groep. Hoe vinden we die?

Voor de begeleiding van spelactiviteiten was dat geen probleem omdat Huub de ontwikkelingsperspectieven van spel goed in zijn hoofd heeft en ook het observatiemodel (uit Horeb) goed kent. Dat geeft steun bij het bedenken van goede vervolgvactiteiten. Maar de perspectieven van lees-schrijfactiviteiten heeft hij minder goed in zijn hoofd. Daarom vindt hij het ook moeilijker om goede activiteiten te bedenken, zegt hij. Joep begint bijvoorbeeld al zelf fonetisch te

schrijven, wat is dan de volgende stap waar hij hem verder mee kan helpen? En wat is dan een goede verbinding met de spelactiviteiten en het thema in de groep?

Hier ligt een belangrijk leermoment. Want de Horeb modellen bieden blijkbaar een goede ondersteuning bij het ontwerpen van spelactiviteiten en bij het observeren en registreren. Het lukt deze leerkracht om de actuele ontwikkeling op dit gebied vast te stellen (wat wil, doet en kan een kind al). Hij kan hiermee hun zone van de naaste ontwikkeling herkennen. En dat maakt het mogelijk om activiteiten aan te bieden die goed afgestemd zijn op die zone en die tevens de 'naaste' ontwikkeling uitlokken. We kunnen nu dus het observatiemodel en ontwikkelingsperspectieven van de lees-schrijfactiviteiten inzetten om activiteiten te ontwerpen en te verbinden aan het al aanwezige rollenspel in de groep. Zo ontstaan er geen losse lees-schrijfactiviteiten, maar 'volle activiteiten' die met elkaar zijn verbonden.

je na wat de betekenis van de activiteit voor de betreffende kinderen was en wat het kind al beheerst. Misschien nog belangrijker: wat het kind zonder hulp nog *nét* niet alleen kan, want dat zegt je waar je als leerkracht mee kunt helpen. We raadplegen dus (weer) de ontwikkelingsperspectieven om goede vervolgstappen te vinden; nu voor lees-schrijfactiviteiten. In dit overleg gebruiken we ook doelbewust de Horeb-taal, zodat steeds dezelfde formuleringen terugkomen in het logboek en kinderdagboeken.

Logboekmodel

1. Activiteit
2. Welke kinderen
3. Rol leerkracht
4. Observatiepunten

Logboek
Datum:

Aanbod

Observatiemodel voor de lees-schrijfactiviteiten

B. De ontwikkeling van lees-schrijfactiviteiten

Aandachtspunten voor het signaleren van ontwikkeling:

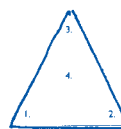
- a. Beginnende geletterdheid:
  - 'doen-alsof' lezen in spelactiviteiten, bijvoorbeeld voorlezen aan de beer, post lezen;
  - 'doen-alsof' schrijven in spelactiviteiten: briefjes tekenen/krabbelen;
  - willen weten wat er geschreven of gedrukt staat;
  - verhaal vertellen bij tekeningen en activiteiten en 'dicteren' aan een ander;
  - nalezen van zelfgemaakte briefjes en van gedichteerde teksten.
- b. Leesactiviteiten:
  - meelesen en benoemen wat er op de illustraties te zien is;
  - meelesen en navertellen in spreektaal;
  - meelesen en navertellen in boekentaal;
  - .....
  - .....

enzovoort

Zie voor het volledige observatiemodel: Janssen-Vos, Pompert en Schiferli. *Horeb. Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling*. 1998/2001.

En Joep: wat wil, doet en kan hij al?

Vervolgens is het belangrijk te weten aan welke lees-schrijfactiviteiten Joep betrokken en actief deelneemt. Die gegevens moeten we in het kinderdagboek kunnen terugvinden; dan is het ook gemakkelijker om vervolgstappen te vinden. Hier dient het logboek zich aan; dat geeft structuur aan de observatiepunten. In het vierkantschema (je plannen) geef je aan welke activiteiten je kiest voor welke kinderen, wat je observatiepunten zijn en wat jouw aandeel als leerkracht in de activiteit is. Tijdens de reflectie ga

1. Betekenissen voor kinderen
2. Ontwikkelingsperspectief
3. Doelen basisontwikkeling
4. Bijdrage leerkracht

Reflectie

Huub gaat nu aan de slag om binnen het thema 'De boerderij' alle aantekeningen (uit het logboek bijvoorbeeld) over observaties van lees-schrijfactiviteiten van de kinderen in hun kinderdagboek over te nemen. Dan heeft hij inzicht in hun zones van de naaste ontwikkeling en kan hij betekenisvolle lees-schrijfactiviteiten ontwerpen. Hij kan hierdoor als het ware overzien wat het juiste 'insteekmoment' is in de activiteit, voor welk kind en mét welk kind eventueel samen. Zo komen we vanuit de zorg voor één kind uit bij meer kinderen. In onze gesprekken passeren kinderen de revue die blijkbaar ook toe zijn aan echte lees-schrijfactiviteiten. Nu *moet* Huub wel spelactiviteiten aan lees-schrijfactiviteiten koppelen om te kunnen observeren.

Plannen voor een goed aanbod voor meer kinderen

We kijken nu naar het observatiemodel van lees-schrijfactiviteiten en gaan na wat Huub kan toevoegen om het spel te verrijken en te verdiepen. Dat noteert Huub in het logboek, met de belangrijkste observatiepunten.

Zo ontstaat een reeks van lees-schrijfactiviteiten die aan spelactiviteiten gekoppeld zijn. In een groepsge-sprek over melk komt bijvoorbeeld naar voren dat je melk ook nodig hebt om pannenkoeken te bakken. Daarop borduurt hij verder en gaat hij met de kinderen pannenkoeken bakken. Dat brengt weer relevante activiteiten voort zoals:

- samen op internet een geschikt recept zoeken;
- boodschappenbriefjes maken waarop staat wat je nodig hebt;

- boodschappenbriefjes voorlezen aan een kind dat nog niet kan lezen en het dus moet onthouden;
- met de klassenassistente echt boodschappen doen;
- zelf pannenkoeken bakken met hulp van het boek *Alles voor een pannenkoek*;
- zelf een receptenboek maken voor een andere groep die ook pannenkoeken wil bakken.

De uitwerking levert veel interessante activiteiten op. Joep maakt bijvoorbeeld een boodschappenbriefje. Huub stimuleert

Achmed alles te onthouden voor het briefje, zodat Joep zich kan concentreren op het schrijven en Achmed een actieve helpende taak heeft. Hij is ook geïnteresseerd in letters en begint al letters en woordstukjes te spellen.

Joep leest vervolgens het briefje voor aan Sophie want zij kent nog geen letters. Zij moet het goed onthouden maar kijkt tijdens het lezen actief mee naar de letters. Als ze er een vergeet, moet Joep het nog een keer voorlezen. Hij is heel trots op dat moment en heeft er ook hard voor moeten werken. Je kunt aan zijn gezicht zien dat het hem inspanning kost. Maar hij heeft ook de behoefte het heel goed te doen. Hij vergeet tijdens het schrijven van het briefje de *e* van boter en heeft die er later zelf tussen gezet. Huub wil met kinderen een receptenboek maken omdat de kinderen van een andere groep ook graag pannenkoeken willen bakken en een recept willen hebben. Joep kiest voor het tekenen van een recept. De tekeningen worden in de kring uitgebreid besproken: welke handelingen horen bij de tekeningen en wat is de juiste volgorde van de handelingen? Met de magneetletters of op de computer maken kinderen teksten over de handelingen. Ze halen meer informatieboeken in de klas. En er wordt een spreekbeurt in de andere groep gehouden over het receptenboek en het maken van pannenkoeken.

De interesse in letters groeit. Kinderen wijzen elkaar hierop en helpen en verbeteren elkaar.

Wat leveren de observaties op?

Met het observatiemodel van lees-schrijfactiviteiten maakt Huub aantekeningen over de activiteiten van Joep. Hij noteert daar ook zijn con-

Joep:

- Hij kijkt moeilijk tijdens het werken, maar hij heeft er wel zin in en wil wel.
- Een eigen spelling wordt gehanteerd; schrijft eieren en olie op eigen manier, klopt fonetisch wel.
- Maakt gebruik van verschillende tekstvormen: boodschappenbriefje, recept.
- Leest voor aan ander, dicteert.
- Leest eigen tekst zorgvuldig na.
- Komt tot verbeteringen van eigen tekst uit zichzelf en na hem op de juiste letters te wijzen.
- Verklankt woorden.

Ook over de ontwikkeling van andere kinderen maakt Huub nu relevante aantekeningen:

Over M bijvoorbeeld:

- Is enthousiast en luister goed, naar M en leerkracht
- Herhaalt begrippen als 'letter' en 'woorden'.
- Stelt vragen aan de leerkracht en aan meerwetende leerlingen.
- Begint te spellen, gebruikt letters en stukjes woord door elkaar bij verklanken. Doet dit na van een meerwetende leerling.
- Ontwikkelt interesse om dit zelf te doen.
- Heeft veel steun aan de spelcontext.
- Kan een aantal aangeboden letters uit vorige thema's benoemen.
- In spelactiviteiten hanteert hij 'alsof lezen'.
- Wil weten wat er geschreven of gedrukt staat.
- Kan zinnen letterlijk onthouden uit een boek.
- Kan aan de hand van prenten een boek of verhaal vertellen.
- Is toe aan zelf briefjes maken en schrijven.

clusies bij: "Is toe aan tweetekenklanken; aangeboden 'ei' voor eieren. Schrijven blijven koppelen aan spel, heeft steun aan de context."

Ik ben tevreden over de opbrengst van mijn samenwerking met Huub. Door de observatiemodellen en de ontwikkelingsperspectieven van de lees-schrijfactiviteiten te gebruiken heeft hij goed zicht gekregen op de zone van de naaste ontwikkeling van de kinderen uit zijn groep. De registratie van ontwikkelingsgegevens heeft voor hem meer betekenis gekregen omdat hij heeft ervaren die gegevens nodig te hebben bij het ontwerpen van een vervolgaanbod. Omdat hij de ontwikkelingsperspectieven actief gebruikt bij het noteren van de ontwikkelingsvoortgang van de kinderen, heeft de registratie ook een opbouw.

Tijdens een evaluatiegesprek vertelt Huub dat hij ook anders op vragen van kinderen reageert. Aan een kind dat zegt niet te kunnen lezen en vraagt of hij wil voorlezen stelt hij nu bijvoorbeeld voor om de plaatjes goed te bekijken. Daarna lezen ze het boek samen aan de hand van de prenten en in de kring nodigt hij dit kind uit om de plaatjes 'voor te lezen'. Bij zijn nieuwe thema heeft hij meer zorg voor een rijke leeromgeving; er is bijvoorbeeld in de heksenhoek een kastje voor alle gesorteerde drankjes (lieve, enge, veranderdrankjes) op een eigen plank, met een etiket. En er meer aandacht voor spelbegeleiding. Vanuit de hulpvraag van Huub hebben we Horeb 'op maat' gebruikt. Precies waar Huub Horeb in de praktijk voor nodig had.

Helene Steyn is als leerkracht en coach werkzaam op basisschool De Avonturijn in Amsterdam en is nascholer/begeleider van Startblokken en Basisontwikkeling bij De Activiteit in Alkmaar.

Pagina uit het Avonturijn Pannenkoekenboek